

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

FORMATION OF KEY COMPETENCES OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

У статті оцінено важливість формування ключових компетентностей та професійних навичок у студентів вищих навчальних закладів незалежно від спеціальності. Трансформація соціально-економічної сфери вимагає від закладів вищої освіти України готувати фахівців, здатних бути конкурентоспроможними в існуючому соціально-економічному просторі та готовими до змін в майбутньому. Проаналізовано основні ключові компетентності, які повинні сформуватися у студентів під час здобуття ними вищої освіти.

До основних ключових компетентностей європейською комісією в галузі освіти віднесено спілкування рідною мовою, спілкування на іноземних мовах, математична компетентність та базові компетенції в науці і технологіях, цифрові компетентності, уміння вчитися, соціальні та громадянські компетенції, навички ініціативи та підприємництва, культурна самосвідомість і самовираження. Оцінено вміння та навички, які відповідають кожній компетентності майбутніх фахівців.

Формування ключових компетентностей для кар'єрного розвитку студентів є критично важливим елементом сучасної освітньої практики, який сприяє їхньому успіху на ринку праці та особистісному розвитку. Студенти, які мають розвинуті ключові компетентності, отримують перевагу на ринку праці. Роботодавці шукають працівників, які можуть ефективно управляти підлеглими, спілкуватися, працювати в команді, приймати рішення та адаптуватися до змін.

Проблема підготовки фахівців різних спеціальностей вимагає формування у них професійно значущих якостей, які допоможуть їм швидко адаптуватися до роботи та виконувати відповідні завдання. Це зумовлює пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому навчальному закладі. Вищі навчальні заклади повинні подбати про формування навчальних програм, практикумів, тренінгів та інших видів робіт, які б відповідали сучасним та майбутнім вимогам підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

Система вищої освіти повинна бути ефективною, могла швидко адаптуватися до запитів ринку та забезпечувати підготовку фахівців залежно від його потреб. Саме тому формування ключових компетентностей у українських університетах має величезне значення як для самого студента, так і для суспільства в цілому.

Ключові слова: ключові компетентності, вища освіта, мовна компетентність, зна-

ння іноземних мов, математична компетентність, цифрові компетентності.

The article assesses the importance of the formation of key competencies and professional skills in students of higher educational institutions, regardless of specialty. The transformation of the socio-economic sphere requires higher education institutions of Ukraine to train specialists capable of being competitive in the existing socio-economic space and ready for changes in the future. The basis of the key competencies that students should develop during their higher education is analyzed.

The main key competencies of the European Commission in the field of education include communication in one's mother tongue, communication in foreign languages, mathematical competence and basic competences in science and technology, digital competences, the ability to learn, social and civic competences, initiative and entrepreneurship skills, cultural self-awareness and self-expression. Skills and abilities corresponding to each competency of future specialists are assessed.

The formation of key competencies for the career development of students is a critically important element of modern educational practice, which contributes to their success in the labor market and personal development. Students who have developed key competencies gain an advantage in the labor market. Employers are looking for employees who can effectively manage subordinates, communicate, work in a team, make decisions and adapt to change.

The problem of training specialists of various specialties requires the formation of professionally significant qualities in them, which will help them quickly adapt to work and perform appropriate tasks. This determines the search for optimal forms of this process during the period of study at a higher educational institution. Higher educational institutions should take care of the formation of educational programs, workshops, trainings and other types of work that would meet the modern and future requirements for the training of highly qualified specialists.

The system of higher education should be efficient, able to quickly adapt to the demands of the market and provide training of specialists depending on its needs. That is why the formation of key competencies in Ukrainian universities is of great importance both for the student himself and for society as a whole.

Key words: key competences, higher education, language competence, knowledge of foreign languages, mathematical competence, digital competence.

УДК 37.091

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.1.2>

Васьків С.Т.,

викладач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Ужгородського національного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Удосконалення системи вищої освіти України та її інтеграція в європейський освітній простір зумовлює необхідність впровадження різноманітних нововведень у практику

функціонування вищої школи. Сучасний світ дуже мінливий, тому вимагає від громадян гнучкості та адаптивності. Вища освіта повинна формувати ключові компетентності, які стануть у нагоді майбутнім фахівцям. Розвиток цих компетентностей у студентів не лише сприяє їх особистісному росту,

а й готує їх до викликів сучасного ринку праці. Підготовка майбутніх фахівців повинна проводитися із врахуванням нових економічних, політичних та культурних реалій сьогодення та майбутнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування ключових компетентностей студентів різних спеціальностей розглядали у своїх публікаціях ряд науковців: Н. Козак, О. Квітка, О. Самойленко, С. Дриль та ін.

Мета статті – проаналізувати основні компетентності, якими повинні володіти студенти після закінчення закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключові компетентності – це навички, знання та вміння, які студент повинен розвивати протягом навчання в університеті для успішного функціонування у сучасному суспільстві. Ще наприкінці ХХ ст. у європейському освітньому середовищі виникло розуміння, що високий рівень знань випускників шкіл та університетів не завжди означає, що всі вони зможуть успішно самореалізуватися у житті.

Зважаючи на швидкі темпи розвитку суспільства та процеси глобалізації і інформатизації, новою реальністю сучасності стало те, що знання людини застарівають дуже швидко [4, с. 199]. У 2007 році європейська комісія в галузі освіти оприлюднила документ “The Key Competences for Lifelong Learning – A European Framework” [4]. Він містив перелік ключових компетентностей для навчання протягом усього життя:

1) *Спілкування рідною мовою* – це здатність студента до ефективного виразу своїх думок, ідей, почуттів та сприйняття інформації на рідній мові. Майбутній фахівець повинен розуміти та використовувати широкий спектр слів, у тому числі спеціалізованої термінології, залежно від професії, вміння ефективно передавати свої думки, ідеї та інформацію.

2) *Спілкування на іноземних мовах* – це здатність студента ефективно виражати свої думки, ідеї, почуття та сприймати інформацію на іноземній мові. Ця компетенція охоплює знання правил мови, зокрема правильних форм слова, розуміння та використання широкого спектру слів, у тому числі спеціалізованої термінології, відповідно до ситуації спілкування, вміння правильно конструювати речення та фрази, утворюючи логічний потік мовлення.

3) *Математична компетентність та базові компетенції в науці і технологіях* включають у себе широкий спектр навичок та знань, які дозволяють студентам розуміти, застосовувати та аналізувати математичні поняття, наукові методи та технології. Ця компетентність включає також здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу інформації.

4) *Цифрові компетентності* – це здатність користувача ефективно використовувати

комп'ютери, інтернет, соціальні мережі та інші цифрові технології для різноманітних цілей. Ця компетенція охоплює широкий спектр навичок та знань, що включає основи роботи з комп'ютером та інтернетом, здатність до створення, редагування та збереження електронних документів різного формату (текстових, графічних, аудіо, відео тощо), знання та навички використання різних комунікаційних платформ для спілкування, таких як соціальні мережі, месенджери, відеоконференції тощо. Важливою є здатність захищати свої дані та інформацію в інтернеті, у тому числі від шахрайства, вірусів, шкідливих програм тощо.

5) *Уміння вчитися* – це ключова компетентність, яка дозволяє студентам постійно оновлювати свої знання, розвивати навички та адаптуватися до нових умов. Важливо зазначити, що ця навичка повинна зберігатися протягом життя, адже професійні вміння та навички потрібно вдосконалювати постійно, незалежно від професії.

6) *Соціальні та громадянські компетенції* є важливими для студентів, тому що вони допомагають у взаємодії з оточуючими та виконанні громадянських обов'язків. Здатність майбутнього фахівця до адаптації у нових соціальних умовах та взаємодії з людьми з різних культур і соціальних груп, ефективно комунікувати та розвивати доброзичливі відносини з колегами, здатність знаходити рішення в конфліктних ситуаціях значно підвищує ефективність його роботи у колективі.

7) *Навички ініціативи та підприємництва* – це здатність студента виявляти ініціативу, бути креативним та вміти реалізовувати нові ідеї та проекти. Ця компетентність охоплює здатність до формулювання чітких цілей, визначення стратегії та плану дій для їх досягнення, здатність студента до оцінювання ризиків та прийняття рішень у ситуаціях невизначеності, здатність до аналізу інформації та виявлення можливостей, які можуть бути використані для вдосконалення продуктів або послуг, здатність до розуміння та ефективного використання фінансових ресурсів для досягнення поставлених цілей.

8) *Культурна самосвідомість і самовираження* – це здатність студента розуміти та поважати різноманітні культури та цінності, а також виражати свої власні думки та ідеї з урахуванням культурних реалій.

Саме формування цих ключових компетентностей лежить в основі систем освіти європейських країн. В Україні запроваджена реформа НУШ, яка передбачає діяльнісний підхід до навчання та формування певних умінь та навичок, а не просто формування академічних знань. Реформування шкільної освіти має за мету сформувати патріотичну, всебічно розвинену особистість, спроможну до навчання впродовж усього життя [1, с. 22]. Подібний підхід має бути застосований і у системі вищої освіти.

Сформовані ключові компетентності у студентів підвищують їх конкурентоспроможність на ринку праці. У сучасному глобальному ринковому середовищі роботодавці шукають не лише спеціалістів з фаховими знаннями, але й тих, хто володіє широким спектром ключових компетентностей. Студенти з розвинутими навичками комунікації, критичного мислення, творчості, лідерства та іншими ключовими компетентностями мають перевагу при пошуку роботи та отриманні підвищення [6].

Для того, щоб підготувати фахівців, які готові до викликів сьогодення та майбутнього, вищі навчальні заклади повинні звернути увагу на наступні аспекти:

1) *Адаптована програма навчання.* Важливо адаптувати навчальні програми до потреб сучасного ринку праці, і підтримувати постійне оновлення знань та навичок у студентів.

2) *Практичний підхід.* Навчання повинно базуватися на практичних завданнях та проектах, що розвиває аналітичне мислення та навички розв'язання проблем.

3) *Міждисциплінарність.* Сучасне навчання повинне бути орієнтоване на міждисциплінарність, що дозволяє студентам ознайомлюватися з різними галузями знань та розвивати широкий спектр навичок.

4) *Розвиток критичного мислення та аналітики.* Студенти повинні навчатися критично мислити та аналізувати інформацію, що допоможе їм вирішувати складні завдання та вносити цінні внески в свій професійний розвиток [6].

5) *Комунікативні навички.* Навчання повинно підтримувати розвиток ефективних комунікативних навичок, які стануть цінною здобутком для будь-якого студента в майбутньому.

6) *Інноваційні підходи.* Запровадження новітніх технологій та методів навчання, таких як онлайн-курси, дистанційне навчання, використання спеціалізованих платформ і так далі.

7) *Самостійне навчання.* Підтримка самостійного навчання та саморозвитку у студентів, зокрема, навичок самоорганізації, планування та управління часом.

8) *Гнучкість і адаптивність.* Навчання має сприяти розвитку гнучкості та адаптабельності у студентів, що допоможе їм успішно адаптуватися до змін у світі роботи та викликів майбутнього.

9) *Підтримка кар'єрного розвитку.* Навчальні програми повинні підтримувати студентів у розвитку навичок та набутті професійного досвіду, необхідних для успішного вступу на ринок праці.

10) *Оцінка та звітність.* Організація системи об'єктивної оцінки та звітності за досягнення студентів у розвитку ключових компетентностей [3].

Такі принципи мають на меті забезпечити збалансований та комплексний підхід до формування ключових компетентностей у студентів.

Формування ключових компетентностей сприяє успішній кар'єрі в будь-якій галузі. Ефективне спілкування, вміння працювати в команді, аналітичне мислення та швидке прийняття рішень є критично важливими для досягнення професійних цілей і розвитку в кар'єрі. Ключові компетентності допомагають студентам адаптуватися до змін у власній кар'єрі та в суспільстві загалом. Швидка зміна технологій, ринків та бізнес-моделей вимагає від працівників гнучкості, швидкої адаптації та навичок навчання протягом життя [2, с. 24].

Формування ключових компетентностей допомагає розвивати лідерські якості, які є важливими для успішного управління та керівництва. Студенти, які володіють цими навичками, можуть стати ефективними лідерами у своїй галузі та сприяти досягненню успіху в колективі. Формування ключових компетентностей допомагає студентам знаходити роботу, яка відповідає їхнім інтересам, цінностям та потребам. Коли людина відчуває, що вона ефективно використовує свої навички та вносить вагомий внесок у свою галузь, це приносить їй задоволення та задоволення від роботи.

Висновки. У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, потреби ринку праці стають все більш різноманітними. Формування ключових компетентностей допомагає студентам набутти навичок, які є важливими для успішної кар'єри в будь-якій галузі. Процес формування ключових компетентностей сприяє розвитку особистості студента. Він вчиться адаптуватися до нових ситуацій, розвивати критичне мислення, вирішувати проблеми та брати на себе відповідальність за свої дії. Студенти, які володіють цими навичками, зазвичай досягають кращих результатів навчання та стають активнішими учасниками навчального процесу. Формування ключових компетентностей також допомагає підготувати студентів до глобальних викликів, з якими стикається сучасне суспільство, таких як зміни клімату, міжнародні конфлікти та економічні труднощі. Ці навички допомагають студентам стати активними громадянами та змінити світ на краще.

Отже, формування ключових компетентностей в українських університетах має стати важливим елементом сучасної освітньої практики, який у майбутньому матиме величезний вплив на розвиток індивіда та суспільства в цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дриль С. Аналіз міжнародних моніторингових досліджень і реформ у галузі освіти: світовий досвід та український контекст. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти.* – 2018. – Вип. 8 (2). – С. 19–32.
2. Квітка О. О. Формування компетентності культурної обізнаності й самовираження студентів гуманітарних спеціальностей, *Jurnalul Umanitar Modern. Republica Moldova*, № 1, с. 23–27, 2019.

3. Козак Н. С. Формування ключових компетентностей студентів вишу. *Сучасні досягнення в науці та освіті* : зб. пр. XV Міжнар. наук. конф., м. Нетанія (Ізраїль). – Хмельницький : ХНУ, 2020. – С. 26–30.

4. Маркозова О. Навчання впродовж життя – необхідна передумова досягнення життєвого успіху людини. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»* № 2 (29). С. 198–205.

5. Самойленко О. М., Бацуровська І. В. Освіта протягом життя: педагогічні аспекти та сучасні

потреби. *Педагогіка партнерства у вимірах професійної майстерності: реалії й перспективи сучасної освіти*. – 2000. – С. 159–162.

6. Шевчук С.С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О: Спецкурс. / С.С. Шевчук. – БІНПО: Біла Церква. – 2020. – 84 с.

7. Яромльчук Т. М. Компетентнісно-орієнтована парадигма організації освітнього процесу у вищій школі. *Молодь і ринок* № 9, 2017 р. С. 164–168.